

Маріанна Пиріг*

Львів

Українське соціалістичне селянсько-робітничє об'єднання („Сельроб”): стан дослідження та перспективи подальшого вивчення

Abstract

This article analyses the state of research on the Ukrainian Socialist Peasant Workers' Union (“Selrob”) in Ukrainian historiography. The main questions raised by the researchers of this topic are highlighted. Crucial historical approaches to the place of political force in the activity of radical left forces in Western Ukraine are examined and problems that need further research are identified.

У статті проаналізовано стан дослідження „Українського соціалістичного селянсько-робітничого об'єднання (Сельроб)” в українській історіографії. Виділено головні проблеми, що піднімалися дослідниками даного питання. Проаналізовано ключові підходи у трактуванні політичної сили та її місця в діяльності ліворадикальних сил у Західній Україні з боку істориків. Визначено проблеми, які потребують подальших досліджень.

Keywords: Ukrainian Socialist Peasant Workers' Union “Sel'rob”, Communist Party of Western Ukraine, left radical movement, Western Ukraine, interwar period

Ключові слова: Українське соціалістичне селянсько-робітничє об'єднання „Сельроб”, Комуністична партія Західної України, ліворадикальний рух, Західна Україна, міжвоєнний період

Słowa kluczowe: Ukraińskie Włościańsko-Robotnicze Zjednoczenie Socjalistyczne „Sel'rob”, Komunistyczna Partia Zachodniej Ukrainy, lewicowy ruch radykalny, Ukraina Zachodnia, okres międzywojenny

Помітне місце у політичному житті західноукраїнських земель, що перебували у складі Польщі в міжвоєнний період, поруч із партіями національно-демократичного табору, займали й сили комуністичного спрямування. Ліворадикальний табір на території Східної Галини, Волині та

---

* Ukrainian Catholic University (L'viv); e-mail: mariannapyrig@ucu.edu.ua; ORCID iD: 0000-0002-0578-1390

інших українських земель був представлений, в першу чергу, Комуністичною партією Західної України (далі – КПЗУ), а також „Українським соціалістичним селянсько-робітничим об'єднанням” (далі – „Сельроб”).

„Сельроб” утворився у результаті злиття двох політичних сил – Українського соціалістичного об'єднання „Селянський Союз” (далі – „Сельсоюз”) та „Народної волі”. Переговори щодо об'єднання між обома політичними силами за активної участі діячів КПЗУ та під її неухильним контролем були тривалими та завершилися восени 1926 р. „Сельроб”, незважаючи на нетривалий період свого існування (1926–1932 рр.), зумів утвердитися у політичному житті краю, привернути увагу діячів із інших партій та здобути помітні позиції й підтримку місцевого населення.

Найбільша увага дослідженню комуністичних сил, у тому числі й „Сельробу”, приділялася в історіографії радянського періоду. Беззаперечно, ці праці були вкрай заідеологізованими та висвітлювали історію ліворадикального руху виключно у рамках офіційного трактування даного питання. У 1955 р. вийшла праця М. Герасименка та Б. Дудикевича, що стала одним із перших досліджень, присвячених розвитку комуністичного руху на території Західної України в міжвоєнний період¹. Проте увага авторів в основному концентрується на соціально-економічному становищі українських земель, розвитку безробіття, зростанню цін, висвітленні так званого „буржуазного характеру” українських демократичних партій тощо. Певну увагу дослідники відвели і „Сельробу”, зокрема його ролі у розвитку страйкового руху, зазначаючи, що об'єднання відіграло „видатну роль в організації трудящих мас села на боротьбу проти буржуазно-поміщицької експлуатації”². Водночас історики відводять „Сельробу” доволі другорядну роль, акцентуючи увагу здебільшого на його діяльності серед селян, аграрних працівників чи робітників деревообробної галузі.

Більшість досліджень, присвячених розвитку західноукраїнського ліворадикального руху, з'являються лише після XX з'їзду КПРС, на якому прийнято декларацію про необґрунтованість розпуску таких складових частин КПП як КПЗУ та КПЗБ. Праці, що побачили світ після цієї події, традиційно трактували усі процеси з позиції марксизму-ленінізму, й виключно у рамках офіційної лінії партії.

Проте, не зважаючи на жваве зацікавлення радянськими дослідниками розвитком комуністичного руху на території Західної України, в науковій літературі увага концентрувалася виключно на КПСГ–КПЗУ, а діяльність „Сельробу” все ж не знайшла достатнього висвітлення. Для прикладу, А. Ярошенко, який активно займався вивченням історії КПЗУ, в своєму дослідженні *Комуністична партія Західної України – організатор і керівник революційно-визвольної боротьби трудящих західноукраїнських земель*, обмежується лише згадками про виникнення „Сельробу”

¹ М. Герасименко, 1955.

² Ibidem, с. 102.

та його заборону польською владою у 1932 р.³ Варто зазначити, що у працях більшості істориків дана політична сила традиційно трактувалася виключно як так званий легальний додаток чи „прибудова” КПЗУ, котра повністю підпорядковувалася й залежала від західноукраїнських комуністів. Такий підхід зумовив невелике зацікавлення та недостатнє висвітлення історії „Сельробу” радянськими дослідниками.

Єдине комплексне дослідження більшості сфер діяльності „Сельробу” провела історик Галина Сизоненко у книзі *„Сель-роб” у боротьбі за возз’єднання*, що була видана у Львові ще у 1971 р. Дослідниця проаналізувала процес виникнення партії, зокрема передумови об’єднання, структури, що лягли в основу майбутньої партії, висвітлила процес створення та програму новоствореного об’єднання. Г. Сизоненко продемонструвала у своїй праці організаційну будову „Сельробу”, методи, що застосувалися його діячами для розширення впливу, пресу, а також проаналізувала процес та причини розколу всередині партії, й виникнення „Сельроб-єдності”. Окрему увагу дослідниця присвятила ролі цієї політичної партії в організації та проведенні так званих революційних виступів в Західній Україні, зокрема у русі селян, а також у виборчих кампаніях, діяльності в парламентських фракціях. Завершується монографія висвітленням процесу розпуску „Сельробу”.

Як зазначає Василь Футала у своїй розвідці, присвяченій висвітленню історіографії суспільно-політичного життя у міжвоєнній Польщі, до появи книги Г. Сизоненко в історіографії існували лише фрагментарні відомості про діяльність та розвиток „Сельробу”, й лише з появою даного дослідження ситуація змінилася⁴. Дослідник теж застосовує по відношенню до об’єднання термін „прибудова КПЗУ”, як радянські та деякі сучасні українські історики, хоча поряд із цим з’являється також й дещо новий термін – „радянськільська організація”.

В. Футала, аналізуючи працю Г. Сизоненко, звертає увагу на той факт, що висвітлюючи виборчу кампанію 1928 р., зокрема її результати, історик не згадала серед депутатів від обох частин „Сельробу” С. Волинця. Дослідник одразу ж надає роз’яснення цьому явищу, стверджуючи, що така позиція авторки була вимушеною, оскільки даний політичний діяч згодом став одним із активних членів Фронту національної єдності, а в роки Другої світової війни – членом військової управи дивізії „Галичина”⁵. Отже, даний факт ще раз підтверджує значну ідеологічну заангажованість досліджень даного періоду й замовчування чи викривлення певних фактів радянськими істориками, що спричинило існування значної кількості „білих плям” у діяльності українського ліворадикального руху регіону.

Оскільки „Сельроб” трактувався як додаток до КПЗУ, то й розглядався дослідниками виключно у контексті розвитку та діяльності

³ А. Ярошенко, 1959, с. 46.

⁴ В. Футала, 2010, с. 256.

⁵ Ibidem, с. 257.

комуністичної партії. В основному історики концентрували увагу на двох моментах з короткотривалої історії об'єднання – виникненні та розколі, що відбувся у 1927–1928 рр., проте завжди відводили „Сельробу” другий план, наголошуючи на головній та керівній ролі КПЗУ.

М. Зільберман, висвітлюючи процес утворення об'єднання, наголошував, що це рішення комуністичних сил було зумовлене потребою боротьби проти інших політичних сил, а передусім УНДО⁶. Таким чином, автор пов'язує виникнення легального прокомуністичного „Сельробу” із консолідаційними процесами, що відбувалися в українському національно-демократичному таборі всередині 1920-х рр. Даний підхід до трактування проблеми зустрічається і у працях сучасних українських дослідників, що висвітлюватиметься далі. Аналізуючи політичні сили, на основі яких постало об'єднання, М. Зільберман звернув увагу на відмінність в ідеології цих структур. Зокрема, дослідник вказуючи на наявність значних націоналістичних пережитків в ідеології „Сельсоюзу” (таких як прагнення діяти спільно з іншими українськими партіями), й водночас, збереження „москвофільства” серед діячів „Народної волі”, що зумовило недооцінювання із їхнього боку національного питання, привертає увагу до значних ідеологічних розходжень, що у подальшому значним чином позначилися на процесах, що відбувалися у „Сельробі”⁷.

Май Панчук у праці „Білі плями” героїчного літопису: із історії Комуністичної партії Західної України один із небагатьох дослідників, який детальніше звернув свою увагу на організації, що лягли в основу об'єднання „Сельроб”. Проте сконцентрував увагу лише на одній з них – „Селянському союзу”, фактично оминувши увагою „Народну волю”. Дослідник, зокрема, наголошував, що саме зусиллями КПЗУ утворився й „Сельсоюз”, а мета його діяльності полягала у тому, щоб паралізувати роботу інших селянських товариств та організацій⁸. Традиційно для більшості радянських істориків М. Панчук зазначає, що КПЗУ під впливом постанов II з'їзду посилила свій вплив на „Сельсоюз” і „Народну волю”, й, відповідно, сприяла їхньому зближенню, а також „допомагала переборювати дрібнобуржуазну обмеженість і націоналістичні пережитки”⁹.

Історик, водночас зазначає, що „Сельроб” остаточно сформувався як політичне угруповання у січні 1927 р. Проте дане твердження не зовсім відповідає реаліям. Зокрема, хоча статут партії було ухвалено 26 листопада 1926 р., проте програму „Сельробу” затверджено після довгих дискусій лише у лютому наступного року після довготривалих обговорень впродовж січня 1927 р., що уже продемонструвало розбіжності всередині новоствореної політичної сили¹⁰. Окрім цього тривалим був процес

⁶ М. Зільберман, 1968, с. 156.

⁷ Ibidem, с.156–157.

⁸ М. Панчук, 1989, с. 81.

⁹ М. Панчук, 1979, с. 63.

¹⁰ М. Пиріг, 2013, с. 32.

формування партійної мережі. Зокрема, у ряді місцевостей, наприклад у Станіславові, станом на першу половину 1927 р. не було засновано жодного осередку. Ця ситуація змінюється лише наприкінці 1927 – на початку 1928 рр.¹¹

Аналогічної із М. Панчуком позиції щодо утворення „Сельробу” дотримувався Юрій Сливка, вважаючи це наслідком підвищення впливовості КПЗУ як серед місцевого населення так і серед інших організацій. Загалом дослідник повторює ідеї М. Панчука та Євгена Галушка. Зокрема, останній влучно підкреслював, що виникнення „Сельробу” стало великою перемогою КПЗУ, яка полягала у тому, що за допомогою новоствореного об’єднання комуністи отримали, в першу чергу, можливість посилити свій вплив у „Просвітах”, кооперативах та інших масових організаціях, що користувалися популярністю у місцевого населення¹². Степан Макарчук ж звертає увагу, на те, що об’єднання „Народної волі” та „Сельсоюзу” відбулося в атмосфері „захоплення радянською національною державністю” в Україні¹³.

Український дослідник Іван Васюта, розглядав утворення „Сельробу” через призму соціально-економічних процесів, що відбувалися на території Західної України. Дослідник вказував, що фактично усі політичні сили та угруповання в краї виявилися неспроможними протидіяти зростанню політичного впливу ліворадикальних угруповань. А причиною посилення популярності комуністів, зокрема серед сільського населення, І. Васюта називає глибоку економічну кризу, яка зумовила полівіння „не тільки в соціальних низах, а й у середніх верствах населення”¹⁴. Варто зазначити, що у давніших працях, написаних у радянський час, дослідник зростання революційних настроїв називав наслідком „копіткої повсякденної роботи комуністів на селі”¹⁵. Окрім цього І. Васюта наголошував, що „Сельроб” завжди визнавав керівну роль саме робітничого класу, а також комуністичного керівництва¹⁶.

Львівський історик Олександр Зайцев, ще наприкінці 80-х рр. стверджував, що не варто переоцінювати впливи комуністів на різні структури та партії. Водночас, дослідник вказував, що головна заслуга КПЗУ у процесі створення „Сельробу” полягала безпосередньо у здатності підпорядкувати та об’єднати „Сельсоюз” із партією „Народна воля”¹⁷.

В сучасній українській історіографії до питання „Сельробу”, а саме його виникнення, звертаються Ігор Соляр, а також Олег Власюк. Останній саме концентрує увагу на „Сельсоюзі”, досліджуючи його діяльність у 1924–1930 рр.¹⁸ Дослідник наголошує, що питання створення

¹¹ Ibidem. – С. 35.

¹² Є. Галушко, 1965, с. 200.

¹³ С. Макарчук, 1990, с. 146.

¹⁴ І. Васюта, 2006, с.254.

¹⁵ І. Васюта, 1971, с. 133.

¹⁶ І. Васюта, 1990, с. 127.

¹⁷ О. Зайцев, 1990, с. 167.

¹⁸ О. Власюк, 2011, с. 149–162.

української селянської партії лівого спрямування було лише питанням часу, оскільки на західноукраїнських землях, враховуючи умови розвитку, існувала незаперечна потреба в організації легального політичного об'єднання для захисту як соціальних так і національних прав селянства¹⁹.

Водночас, О. Власюк аналізуючи відношення ліворадикальних сил до „Сельсоюзу” та інших подібних організацій, вказує, що комуністичні лідери одразу не змогли визначити свого ставлення до ряду новостворених селянських партій лівого спрямування²⁰. Це можливо пояснити тим, що, з одного боку, селянські організації були потенційною базою для розширення ліворадикального руху в регіоні. Проте соціальний склад комуністичних сил на західноукраїнських землях й так викликав у радянського керівництва осуд та занепокоєння, а саме – домінуванням сільського елемента. У присутності значної кількості селян серед членів партії та її прихильників, радянське керівництво вбачало одну із ключових причин неможливості вкоренитися у Західній Україні, поряд із молодістю КПЗУ, як політичної сили, характером країни, у якій доводилося розгортати свою діяльність, та загалом тогочасним політичним становищем²¹. Попри те, що офіційно західноукраїнська компартія відстоювала інтереси усього працюючого населення, акцент робився саме на робітників. Водночас, від КПЗУ радянське керівництво постійно вимагало провести „більшовизацію” партії, тобто змінити соціальне наповнення партії, збільшивши кількість робітників й зменшивши відсоток представництва селянства.

О. Власюк у своєму дослідженні підкреслює, що партії селянського характеру радше „виявилися непередбачуваною проблемою для керівництва Комінтерну”, оскільки для селянських спілок, з точки зору комуністичного керівництва, відводилася лише єдина функція – культурних та освітніх осередків, а також майданчиків для пропаганди. Дослідник підтверджує цю тезу, акцентуючи увагу на назві новоствореної організації, у якій навіть відсутнє слово „партія”. Водночас, О. Власюк, звертає увагу на наявність терміну „українське”. Цей факт, а також програмні засади партії, на думку дослідника, підтверджують, що „Сельроб” носив характер національної соціалістичної сили²².

О. Власюк заперечує традиційну для радянської історіографії тезу, що „Сельсоюз” був створений за допомогою КПЗУ. Подібну тезу свого часу під час радянсько-польської конференції, присвяченої 70-річчю утворення КПЗУ, висловив О. Зайцев, який поставив під сумнів звичне твердження про виникнення „Сельсоюзу”. Зокрема дослідник вказував, що не було жодних підтверджених фактів, які хоча б якось вказували

¹⁹ Ibidem, с. 150.

²⁰ Ibidem, с. 153.

²¹ Постанова П'ятої Конференції Комуністичної Партії Західної України, 1924, с. 8.

²² О. Власюк, 2011, с. 153–154.

на те, що партія з самого початку працювала під керівництвом КПЗУ²³. О. Власюк ж підкреслює, що послі сейму, які заснували „Сельсоюз” ніколи не були слухняним знаряддям у руках лідерів КПЗУ: „ця українська партія великою мірою розраховувала на власні сили і прагнула стати самостійним гравцем в політичному житті Польщі, представником інтересів українського селянства”²⁴. Історик наголошує, що лише з початку 1926 р. „Сельсоюз” перейшов на платформу КПЗУ, а до того часу „виступав як самостійна політична сила і не перебував під впливом комуністів. Та й навіть пізніше, коли до складу її ЦК було введено членів КПЗУ, ідеологічне обличчя партії не було, власне кажучи, комуністичним”²⁵.

Звертає увагу на діяльність „Сельсоюзу” та „Народної волі” також найвідоміший польський дослідник історії КПЗУ – Януш Радзейовські. Історик, аналізуючи минуле обох організацій до їхнього об’єднання у „Сельроб”, висловлює сумнів щодо даних про те, що у „Народній волі” діяв представник від КПЗУ. Своє твердження Я. Радзейовські аргументує тим, що документи партії, а також подальші події, демонструють відсутність у КПЗУ внутрішньої інформації про життя „Народної волі”, на відміну від „Сельсоюзу”, який добре знала і на який дійсно мала вплив²⁶. Зокрема історик підкреслює, що на Волині та Поліссі партія була найпопулярнішим серед українців об’єднанням²⁷. Дослідник звертає увагу на той факт, що напередодні об’єднання КПП ставилася до „Сельсоюзу” набагато прихильніше ніж сама КПЗУ. Більш толерантне ставлення почало з’являтися лише під тиском Комінтерну, а також затвердження рішення про створення легальної лівої селянської організації. Як підкреслює Я. Радзейовські, КПЗУ сконцентрувалася на тому, щоб відвернути „Сельсоюз” від зближення із радикалами, зокрема, надавала фінансову допомогу друкованому органу – „Наше життя”²⁸. Не оминув дослідник увагою той факт, що „Народна воля” дещо зверхньо ставилася до своїх союзників із „Сельсоюзу”, публічно їх звинувачуючи ще до об’єднання у націоналізмі та інших відхиленнях²⁹. Таким чином, Я. Радзейовські підкреслив, що повстання нової організації відбувалося у вкрай несприятливих обставинах, оскільки вже розпочиналися незгоди між українськими комуністами стосовно національного питання. Це перешкодило консолідації „Сельробу”, який складався із таких різних елементів³⁰. Отже, польський дослідник досить вагомо доповнив дослідження із історії розвитку та появи цієї політичної партії на політичній арені західноукраїнських земель, зокрема піднявши ті питання, які не розглядалися радянськими істориками.

²³ О. Зайцев, 1990, с. 167.

²⁴ О. Власюк, 2011, с. 154.

²⁵ Ibidem, с. 154.

²⁶ J. Radziejowski, 1976, s. 111.

²⁷ Ibidem. s. 117.

²⁸ Ibidem. s. 120.

²⁹ Ibidem. s. 121.

³⁰ Ibidem. s. 122.

Більш детально питання безпосереднього створення „Сельробу” розглядається Ігорем Соляром. Історик теж вживає терміни легальна „прибудова” КПЗУ, а також „важлива ланка” зв'язку КПЗУ з „широкими масами народу”. Водночас, І. Соляр трактує „Сельроб” як проект КПЗУ, Комінтерну, уряду УСРР із КП(б)У, поряд із іншими успішними акціями лівих радикалів, зокрема переходом УСДП на комуністичну платформу, створенням відповідних фракцій у польському парламенті та інших³¹. Однією із причин появи об'єднання історик вважає утворення УНДО та УСРП, й одночасну заборону УСДП, оскільки „істотно змінилася політична кон'юнктура в українському політичному житті не на користь лівих сил”³². І. Соляр наголошує, що ініціатива об'єднання „Сельсоюзу” та „Народної волі” йшла не від цих західноукраїнських партій чи їхнього керівництва, а саме від Комінтерну та КПЗУ, що пізніше й вплинуло на розкол всередині структур.

Окрім процесу утворення „Сельробу” дослідники ліворадикального руху звертали увагу на розлам, який ухопив партії у 1927–1928 рр. Варто зазначити, що трактування цього процесу вченими радянського періоду та сучасними істориками дещо різняться.

Є. Галушко інакомислення діячів нової партії пояснював „виявом дрібнобуржуазної обмеженості окремих діячів партії, з яких створився «Сельроб»”³³, тобто ідеологічним походженням „Сельсоюзу” та „Народної волі”, погляди яких досить різнилися від ідеології КПЗУ до об'єднання. Під час розколу Комінтерн постановив зміцнити комфракції в усіх ланках „Сельробу”. Традиційно у розламі звинувачувався Л. Каганович, який за словами дослідника „користуючись внутрішньою боротьбою між «сельсоюзниками» і «воленародівцями» в «Сельробі», всупереч постанові ВККІ, почав орієнтуватись на колишніх «воленародівців»... та звалив всю вину за розкол в «Сельробі» на більшість ЦК КПЗУ”³⁴.

С. Макарчук ж провину на перенесення розколу із КПЗУ в „Сельроб” поклав на так звану меншість КПЗУ, а саме Александра та Сухого. Погоджуючись із Є. Галушком та Г. Сизоненко, дослідник, водночас, вважав об'єктивним підґрунтям для розколу в „Сельробі” наявність у керівництві ряду непевних, на його думку, осіб, зокрема М. Чучмая, який завершив свою політичну кар'єру в Волинському Українському об'єднанні³⁵. Попри це, С. Макарчук дотримувався й традиційної тези про те, що диктаторське втручання Л. Кагановича викликало розлам у КПЗУ, „а на ділі підступний розгром партії, викликав розкол в її легальній добудові – Сельробі”³⁶.

³¹ І. Соляр, 2006–2007, с. 126–132.

³² Ibidem, с. 126.

³³ Є. Галушко, 1965, с. 200.

³⁴ Ibidem, с. 229.

³⁵ С. Макарчук, 1983, с. 225.

³⁶ С. Макарчук, 1990, с. 147.

І. Васюта вказував, що розкол у „Сельробі” як і у КПЗУ – це наслідок недооцінки значення українського національного питання „лівими сектантами в КПЗУ, яких підтримував генсек ЦК КП(б)У Лазар Каганович”. Водночас, акцентуючи увагу на соціально-економічних проблемах регіону, однією із причин розламу дослідник вважав заміну гасла „земля селянам без викупу” на лозунг про розподіл землі за ціною, встановленою самими селянами³⁷.

Варто звернути увагу на позиції щодо розколу у „Сельробі”, що висловлював Я. Радзейовські. Дослідник звертає увагу на оцінку ситуації Пантелеймоном Крайківським, який був формальним керівником „Сельробу”, а водночас членом ЦК КПЗУ. У своїх оцінках ситуації в партії він негативно оцінював поведінку як „воленародівців” так і „сельсоюзівців”. Я. Радзейовські зазначає, що П. Крайківський не брав до уваги впливу справи О. Шумського на ситуацію у партії³⁸. Водночас, історик вважає, що розлам у „Сельробі” був неможливий без підтримки його певними колами КПП³⁹. Таким чином, розмірковування дослідника підтверджують, що одну із ключових ролей у розколі партії відіграли, в першу чергу, внутрішньопартійні негаразди.

Особливу увагу Я. Радзейовські звернув на те, що „Сельроб-лівиця” вийшла із розколу значно сильнішою, аніж до об’єднання із „Сельсоюзом”. Що ж до фракційної боротьби всередині „Сельробу”, то історик слушно підкреслює, що вона існувала до виникнення розламу в КПЗУ, та уникнути її було просто неможливо⁴⁰.

І. Соляр виділяє три ключових причини розколу „Сельробу”: внутрішньопартійна криза в КПП та КПЗУ; насильне об’єднання „двох ідеологічно й організаційно різних політичних партій”, а також недостатній характер фінансування з радянської сторони⁴¹. Таким чином, дослідник відходить від радянської традиції трактування цього процесу та факторів, що його спровокували.

Оцінюючи ж подальшу діяльність організації після ліквідації розколу на початку 1930-х рр., М. Панчук наводить твердження волинського воєводи Г. Юзефського, про те що „Сельроб” – це легальне доповнення КПЗУ, але боротися з організацією шляхом ліквідації осередків КПЗУ недостатньо, бо саме перша організація проводить основну шкідливу роботу в регіоні⁴². Таким чином, історик підкреслював впливи політичної сили у регіоні. Аналогічної позиції дотримувався І. Васюта, який вказував на те, що „Сельроб-єдність” була масовою опорою КПЗУ на селі, й на початку 1930-х рр. стала „найбільш активною і впливовою політичною

³⁷ І. Васюта, 2010, с. 424.

³⁸ J. Radziejowski, 1976, s. 175.

³⁹ Ibidem, s. 177.

⁴⁰ Ibidem, s. 178–179.

⁴¹ І. Соляр, 2006–2007, с. 131.

⁴² М. Панчук, 1989, с. 23.

організацією на Західній Україні”⁴³. Отже, попередні дослідження проблеми підтверджують впевнені позиції об'єднання навіть після нелегкого подолання розколу та чисток, проведених радянським керівництвом.

Незважаючи на наявні дослідження, існує гостра потреба подальшого вивчення „Сельробу”. Зокрема, висвітлення потребує доля активних діячів об'єднання, частина із яких покинули рух, не погодившись із зміною політики комуністичного керівництва або стали жертвами тоталітарного комуністичного режиму. Важливим аспектом для вивчення є виступи депутатів від „Сельробу” в польському парламенті, що дозволить проаналізувати проблеми, які піднімалися та, відповідно, були важливими для послів від об'єднання. Висвітлення даного питання дозволить з'ясувати чи обмежувалися послі лише традиційними для комуністів проблемами та пропагандою своїх ідей, чи звертали увагу на вагомій для місцевого населення проблеми.

Окрему увагу, необхідно приділити проникненню діячів від „Сельробу” в українські товариства, зокрема, в першу чергу, „Просвіту”. Цей напрям роботи виявився одним із найуспішніших у діяльності об'єднання та продемонстрував його популярність й впливи на території українських земель, що перебували у складі Польщі в міжвоєнний період. Варто підкреслити, що багато комуністичних діячів були активними членами товариства впродовж років. Для прикладу, М. Чучмай був відомим не лише учасником, але й організатором та керівником „Просвіти” у Дубно, Андрій Пащук очолював товариство у Луцьку, Хома Приступа – членом керівництва, Яків Войтюк – активним діячем „Рідної школи”, а С. Козицький роками керував „Просвітою” в Острозі⁴⁴.

Отже, існує досить багато питань з історії „Сельробу” що потребують подальшого вивчення малодосліджених аспектів, глибшого аналізу або ж переосмислення тих питань, що висвітлювалися у радянський період під впливом офіційної ідеології. Ретельні дослідження об'єднання дозволять створити як комплексне бачення „Українського соціалістичного селянсько-робітничого об'єднання”, так і розвитку та еволюції українського ліворадикального руху на українських землях у Польщі в міжвоєнний період.

Бібліографія

- Васюта І., 1971, *Селянський рух на Західній Україні в 1919–1939 рр.*, Львів.
- Васюта І., 2006, *Політична історія Західної України (1918–1939)*, Львів.
- Васюта І., 2010, *Галицько-волинське село між світовими війнами: монографія*, Львів.
- Власюк О., 2011, *Діяльність українського соціалістичного об'єднання „Селянський союз” у 1924–1930 рр.*, „Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Історичні науки”, 17, с. 149–162.

⁴³ І. Васюта, 1971, с. 116, 133.

⁴⁴ Majchrowski J., współpraca Mazur G., Stepan K., 1994, s. 389, 404, 474–475, 524.

- Галушко Є., 1965, *Нариси історії ідеологічної та організаційної діяльності КПЗУ в 1919–1928 рр.*, Львів.
- Герасименко М., Дудикевич Б., 1955, *Боротьба трудящих Західної України за возз'єднання з радянською Україною (1921–1939 рр.)*, Київ.
- Зільберман М., 1968, *Револьюційна боротьба трудящих Західної України (1924–1928 рр.)*, Львів.
- Макарчук С., 1983, *Этносоциальное развитие и национальные отношения на западно-украинских землях в период империализма*, Львов.
- Панчук М., 1982, *Боротьба КПЗУ за ідейне й організаційне зміцнення партійних лав і посилення впливу на маси*, Київ.
- Панчук М., 1979, *У полум'ї класових битв. (Про боротьбу КПЗУ за інтернаціональне згуртування західноукраїнських трудящих, проти буржуазного націоналізму)*, Київ.
- Панчук М., Сливка Ю., (упор.), 1990, *Актуальні проблеми історії КПЗУ. До 70-річчя створення партії*, Львів.
- Пиріг М., 2013, *Становлення та організаційні принципи діяльності „Українського селянсько-робітничого соціалістичного об'єднання” („Сельроб”) у 1926–1928 рр.*, „Мандрівець”, 4 (106), с. 31–37.
- [Ред.], 1924, *Постанова П'ятої Конференції Комуністичної Партії Західної України*, Львів.
- Сизоненко Г., 1971, *Сель-роб у боротьбі за возз'єднання*, Львів.
- Соляр І., 2006–2007, „Сельроб” від створення до розколу (1926–1927 рр.), „Галичина”, 12–13, с. 126–132.
- Футала В., 2010, *Історія вивчення суспільно-політичного життя українців у міжвоєнній Польщі (1921–1939)*, Львів – Дрогобич.
- Ярошенко А., 1959, *Комуністична партія Західної України – організатор і керівник революційно-визвольної боротьби трудящих західноукраїнських земель*, Київ.
- Majchrowski J., współpraca Mazur G., Stepan K., (red.), 1994, *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej*, Warszawa.
- Radziejowski J., 1976, *Komunistyczna partia Zachodniej Ukrainy 1919–1929. Węzłowe problemy ideologiczne*, Kraków.